

ТҮНШЛЭЛИЙН ХҮРЭЭНД ЭРСДЭЛ ТООЦООЛОХ, ХУВААРИЛАХ АРГАЧЛАЛ

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 5.1.29-д заасан эрсдэлийн шинжилгээ, 20.4-т заасан түншлэлийн төслийн бүрэн шинжилгээ, 30.1-д заасан түншлэлийн эрсдэлийн удирдлагын арга хэмжээг төлөвлөх, хэрэгжүүлэхэд энэхүү аргачлалыг (цаашид “аргачлал” гэх) ашиглана.

1.2.Төсвийн эрсдэлийн үнэлгээ, төсөвт үзүүлэх нөлөөг тооцоход энэ аргачлалыг ашиглахгүй бөгөөд Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 9.2-т заасан загварыг ашиглана.

1.3.Аргачлалд хэрэглэсэн нэр томъёог Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд заасан утгаар ойлгоно.

1.4.Эрсдэл тооцоолох, хуваарилах үйл ажиллагааг Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлд заасан түншлэлийн төслийн бүрэн шинжилгээний үе шатад боловсруулах бөгөөд дараах үе шаттай байна.

1.4.1.эрсдэлийг тодорхойлох;

1.4.2.эрсдэлийг эрэмбэлэх;

1.4.3.эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг төлөвлөх;

1.4.4.эрсдэлийг хуваарилах.

1.5.Эрсдэлийг хуваарилахад Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 30.3-т зааснаар төслийн онцлогийг харгалзан үнэ болон чанарын харьцааг хадгалж, эрсдэлийг бага зардлаар үр ашигтай шийдвэрлэх, түншлэгч талд хуваарилах, эрсдэлийг оновчтой хуваарилах буюу эрсдэлийн хуваарилалтын зохистой байдлыг хангана.

1.6.Эрсдэлийн шинжилгээг бодитой, оновчтой хийх зорилгоор эрсдэлийн шинжилгээ хийх бүрэлдэхүүнд бүрэн шинжилгээний төслийн багийн бүх гишүүн, Түншлэлийн төв болон төсөлтэй холбогдох бүхий л түвшний байгууллага, салбарын мэргэжилтнүүдийг оролцуулж болно.

1.7.Түншлэлийн төслийн бүрэн шинжилгээний хувьд энэхүү аргачлалаар хийгдэх төслийн эрсдэлийн шинжилгээний нэгдсэн матриц нь эцсийн үр дүн биш бөгөөд хуулийн хүрээнд хийгдэх бусад тооцоо судалгаа, нөхцөл байдал өөрчлөгдөх бүрд эрсдэлийн шинжилгээг шинээр хийнэ.

Хоёр.Эрсдэлийг тодорхойлох

2.1.Түншлэлийн төслийг бэлтгэх, хэрэгжүүлэх бүх үе шатад сөргөөр нөлөөлж болохуйц эрсдэлийг ангилал тус бүрээр тодорхойлж, жагсаалт гаргана. Энэ үед тухайн төслийн үр нөлөө, ач холбогдлын их, бага зэргийг үл харгалзан байж болох бүхий л эрсдэлийг тусгана.

2.2.Эрсдэлийг дараах ангилалд хуваах бөгөөд түншлэлийн төслийн хэрэгжих салбар онцлогоос хамаарч төслийн ангиллыг өөрчлөн ашиглаж болно:

-төслийн газартай холбоотой /Site/: төсөл хэрэгжүүлэх газрын бэлэн байдал, чанар, зөвшөөрөл, газар зүйн онцлог, байгаль орчинтой холбоотой эрсдэл;

-зураг төсөл, барилга угсралт, ашиглалтад оруулахтай холбоотой /Design, construction and commissioning/: төслийн барилга угсралт, түүний чанар, зураг төсөлтэй холбоотой эрсдэл;

-үйл ажиллагаатай холбоотой /Operation/: төсөл хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой эрсдэл;

-эрэлт болон бусад бизнесийн үйл ажиллагаатай холбоотой /Demand and other commercial risk/: орлого, эрэлт нь тооцсон хэмжээнд хүрэхгүй байх эрсдэл;

-улс төртэй холбоотой /Political/: улс төрийн шийдвэр, нөхцөл байдлаас үүдэлтэй төсөлд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэл;

-хууль, эрх зүйн орчны өөрчлөлттэй холбоотой /Change in legal and regulatory framework/: хууль болон зохицуулалтын орчны өөрчлөлтөөс шалтгаалж төслийн үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэл;

-дампууралтай холбоотой /Default/: хувийн түншлэгч болон холбоотой компаниуд төсөл хэрэгжүүлэх санхүүгийн болон техникийн чадамжгүй болох эрсдэл

-эдийн засаг болон санхүүтэй холбоотой /Economic or financial/: валютын ханш, хүү, инфляцын өөрчлөлтөөс үүсэх эрсдэл;

-давагдашгүй хүчин зүйлтэй холбоотой /Force majeure/: талуудын хараа хяналтаас гадуур болсон, урьдчилан таамаглах боломжгүй, урьдчилан сэргийлж, шинжлэх ухаан, техникийн ололтыг ашиглан даван гарах боломжгүй саад тотгор тохиолдсоны улмаас үүсэх эрсдэл;

-эд хөрөнгийн эзэмшилтэй холбоотой /Asset ownership/: дэд бүтцийн үнэ цэнэ, технологийн өөрчлөлтөөс шалтгаалах эрсдэл.

2.3.Эрсдэлийг тодорхойлох дараах нийтлэг аргуудаас ашиглана;

-өмнө хийгдсэн болон ижил төстэй төслийн мэдээлэл, мэдлэгийг ашиглах, судлах;

-салбарын мэргэжилтнүүд, оролцогч талуудтай хэлэлцэх;

-олон улсын туршлагаас ашиглах;

-Тухайн салбарт нийтлэг хэрэглэгддэг бүрэн хэмжээний жишиг жагсаалт, хяналтын хуудас /checklist/ ашиглах.

Гурав.Эрсдэлийг эрэмбэлэх

3.1.Эрсдэлийг эрэмбэлэх алхам нь нийт тодорхойлсон эрсдэлүүдийг чанарын шинжилгээний аргаар үнэлж, эрсдэлийн түвшнийг тодорхойлж, эрэмбэлэхэд оршино. Энэхүү аргын хүрээнд дараах хоёр үзүүлэлтийг ашиглана:

-тухайн эрсдэл тохиох магадлал /likelihood, probability/;

-тухайн эрсдэл тохиолдсоны дараах үр дагавар, үр нөлөө /consequence, impact/.

3.2.Эрсдэлүүдийн төсөлд үзүүлэх нөлөөг эрсдэл тус бүрээр тодорхойлох бөгөөд маш их, их, дунд, бага, маш бага гэсэн 5 түвшинд үнэлнэ. Мөн харгалзах тоон утгыг 5, 4, 3, 2, 1 гэж өгнө.

3.3.Дараа нь тухайн эрсдэлүүд тохиолдох магадлалын түвшнийг хэмжиж маш их, их, дунд, бага, маш бага /5, 4, 3, 2, 1/ утгаар үнэлнэ. Эдгээр нөлөөлөл болон магадлалын үнэлгээ нь тогтсон нийтлэг хэмжүүр, шалгуур байхгүй таамаглал тул тухайн үнэлгээ хийсэн үндэслэл, шалтгаан, тайлбарыг тэмдэглэж баримтжуулна.

3.4.Магадлал болон нөлөөллийн түвшний тоон утгын үржвэрээр эрсдэлийн түвшнийг тодорхойлно.

Эрсдэлийн түвшин = Магадлал * Нөлөөлөл
--

3.5.Эрсдэлийн түвшинд үндэслэн түүнд харгалзах тоон утгыг бага (1-8), дунд (9-15), их (16-25) түвшинд ангилж, цаашид авч үзэх эрсдэлүүдийг эрэмбэлж, тодорхойлно.

Дөрөв.Эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг төлөвлөх

4.1.Тодорхойлж эрэмбэлсэн эрсдэлүүдийг бууруулах арга хэмжээг эрсдэл тус бүр дээр төлөвлөх бөгөөд “урьдчилан сэргийлэх” болон “хохирлыг бууруулах” гэсэн арга хэмжээг авна.

4.2.Эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээг дараах үндсэн дөрвөн төрөлд ангилна:

-эрсдэлийг хуваарилах /allocate/: эрсдэлийг төр болон хувийн хэвшлийн эрсдэлийг удирдах чадавх болон үр дүнд илүү зохицох байдлыг харгалзан хуваарилах;

-эрсдэлээс зайлсхийх /avoid/: төслийн цар хүрээ, төлөвлөлт, дизайн зэргийг оновчтой зохион байгуулж, аливаа учирч болох эрсдэлийг бууруулах;

-дасан зохицох /adapt/: аливаа сөрөг өөрчлөлтөд дасан зохицох байдлаар төлөвлөж, эрсдэлийг бууруулах;

-хүлээн зөвшөөрөх /ассерт/: эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээний зардал нь тухайн эрсдэлийн хохирлоос их тохиолдолд тухайн эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ авалгүйгээр хүлээн зөвшөөрөх.

4.3.Эрсдэл бүр дээр холбогдох бууруулах арга хэмжээг боловсруулна.

4.4.Эрсдэлийн түвшин өндөр гарсан тохиолдолд эрсдэлээс зайлсхийх, хуваарилах арга хэмжээний төлөвлөгөөг заавал боловсруулах бөгөөд төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр эрсдэлийн түвшин дунд, эсхүл бага түвшинд хүрэхээр байна.

4.5.Эрсдэлийн түвшин дунд гарсан тохиолдолд эрсдэлийг хуваарилах арга хэмжээний төлөвлөгөөг заавал боловсруулах бөгөөд төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр эрсдэлд дасан зохицох түвшинд хүрэхээр байна.

4.6.Эрсдэлийн түвшин бага гарсан тохиолдолд эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх, хуваарилах төлөвлөгөөг боловсруулна.

Тав.Эрсдэлийг хуваарилах

5.1.Эрсдэлийг хуваарилах үйл ажиллагаа нь тухайн эрсдэлийн сөрөг үр нөлөөг хамгийн бага түвшинд хүртэл бууруулах зорилготой байна.

5.2.Олон улсад өргөн ашиглагддаг эрсдэлийг хуваарилах гол зарчим болох төрийн болон хувийн түншлэгчийн аль илүү эрсдэлийг удирдах боломж болон үр нөлөөг аргалах чадамжийг харгалзан үзнэ.

5.3.Эрсдэл хуваарилахад дараах үндсэн нөхцөлийг харгалзан үзнэ:

- эрсдэлийн гарах магадлалыг удирдах чадавх;
- эрсдэлийн үр нөлөөг даах чадавх;
- хамгийн бага зардлаар эрсдэлийг бууруулах чадавх.

5.4.Эрэмбэлэгдсэн эрсдэлүүд тус бүрд тухайн эрсдэлийг хариуцах талыг төр, хувийн хэвшил, дундын гэсэн хувилбараар хуваарилна. Шаардлагатай тохиолдолд зарим хэсгийг хэрэглэгчдэд, эсхүл даатгалын компанид хуваарилж болно.

5.5.Төслийн эрсдэлийн нэгдсэн матрицыг дараах агуулгыг багтаан боловсруулна:

- эрсдэлийн нэр, ангилал;
- эрсдэлийн агуулга, тодорхойлолт;
- магадлал болон нөлөөлөл, эрсдэлийн түвшин;
- бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө;
- эрсдэл хуваарилалт /төр, хувийн хэвшил, дундын/;
- төрөөс дэмжлэг үзүүлэх боломж, Засгийн газрын баталгааны санал;

-түншлэлийн гэрээнд тусгах санал.

Жишээ:

Эрсдэлийн ангилал	Агуулга	Тодорхойлолт	Марадлал	Нөлөөлөл	Эрсдэлийн түвшин	Бууруулах арга хэмжээ	Эрсдэл хуваа-рилалт	Төрийн дэмжлэг үзүүлэх боломж	Түншлэлийн гэрээнд тусгах санал
Барилга угсралт	Барилгын материалын үнэ өсөх	Инфляц, хилийн хориг зэрэг шалтгаанаар барилгын материалын үнэ өсөх, барилгын угсралтын зардал өсөх	Их /4/	Их /4/	Их /16/	Тогтвортой үнийн бэлтгэн нийлүүлэлт худалдан авалт, төсөвт өртөгт оруулан тооцох	Ихэвчлэн хувийн хэвшилд хуваа-рилд аг	Зарим зохицуулалт	Хувийн хэвшлийн тооцоо судалгаанд туссан байх, аливаа эрсдэлийг даах заалт гэрээнд туссан байх

----o0o----